

Doc. PhDr. Mgr. Simona Koryčánková, Ph.D.
Masarykova univerzita
Katedra ruského jazyka a literatury PdF
Brno

Oponentský posudek na habilitační práci Mgr. Nikolety Mertové, PhD.

Hľadanie ruských hodnôt II

Капитола 2

„ДИНАМИКА МЕТАФОРИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ ВОСПРИЯТИЯ РОССИЙСКИХ
ЦЕННОСТЕЙ (в русском и словацком политическом дискурсе и медиадискурсе)“

Prešov 2020

Recenzovaná habilitační práce je zaměřena na lingvistickou analýzu dynamiky metaforických konstrukcí tematicky vztažených k politickým událostem excerpovaným z ruských a slovenských médií. Autorkou komparativní analýzy jsou prezentovány jednotky relevantní pro historicko-politický diskurs spjatý s jeho aktivním formováním hodnocení a systému náhledu na ruský geopolitický systém. Autorka si klade za cíl studiem tištěného a elektronického materiálu aktivně vyhledávat a popisovat ty procesy, které jsou typické pro metaforické projekce politického diskurzu a změny závislé na dobovém kontextu.

N. Mertová si rozhodně neklade jednoduché cíle, jelikož daná problematika je nejenom velmi široká možností vybíraného materiálu, ale hlavně specifikací náhledu na metaforizaci jako nedílnou součást slovenského lingvistického obrazu světa a vnímání ruských hodnot ve slovenských médiích.

Dlouhodobý zájem N. Mertové o danou problematiku je zřejmý z jejích odborných publikací v letech 2005 – 2017. To autorce umožňuje zpracovávat jak historické, tak aktuální politické metafory vzniklé v ruském a slovenském politickém mediálním diskurzu a analyzovat principy formování jejich modelů na základě detailního prozkoumání historického kontextu nutného pro určení povahy obsahu metaforického vyjádření a jeho interpretace.

Recenzovaná 2. část monografie (s. 197 – 291) je psána v ruském jazyce a kromě úvodu se skládá ze dvou kapitol a šesti podkapitol, závěru, použité literatury, krátkého resumé ve slovenském, ruském a anglickém jazyce.

V kapitole 2.1 АКТУАЛЬНЫЕ КОНЦЕПЦИИ В ИССЛЕДОВАНИИ
СОВРЕМЕННОГО ПОЛИТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА a konkrétně podkapitole 2.1.1

Политический дискурс трандисциплинарной оптикой autorka definuje diskurz, uvádí řadu teorií zabývajících se strukturou a rolí diskurzu a organicky přechází k popisu politického diskurzu, který je závislý na historicko-politickém pozadí, sociální interpretaci a důležité pozici prostředníka sdělované politické informace. N. Mertová ukazuje také vývoj takového narativu v souvislosti se vznikem politické komunikace a politické lingvistiky. Autorka uvádí citace z velkého množství odborné literatury, která se této disciplíně věnuje, což svědčí o erudici a kvalitní orientaci N. Mertové v této oblasti zkoumání.

Podkapitola 2.1.2 *Дискурсивные стратегии, социальное конструирование реальности и языковая личность как таковая в социально-политическом дискурсе* je uvedena výčtem řady jmen odborníků převážně na téma diskurzivních modelů sociálních strategií. Autorce se podařilo prostudovat stěžejní podklady pro tuto oblast, přesto bych zde doporučovala vybrat u zásadních odborníků významné teze a další uvádět buď v odkazech, případně v přílohách (s. 208 – 209). Základní problematikou je pojetí sociálně-politického diskursu a přechod k chápání metaforizace a metaforické projekce, která je zde chápána v souvislosti s axiologickou kategorií antagonismu *pozitivní – negativní*. Hlavní škála je tak vedena na linii MY – ONI, kdy jsou v podstatě další aspekty od ní odvozené a v ní obsažené.

Jednou z nejzásadnějších podkapitol je 2.1.3 *Теоретические аспекты формирования метафорологии*, kde autorka formuluje svá základní východiska pro analýzu politické metafory a odhalování vnitřních významů politicky motivovaných lingvistických jednotek. Definuje metaforu a její transdisciplinární povahu. Metafora je zde chápána jako soubor emocionální, mentální a kognitivní činnosti člověka a jako nástroj a výsledek lidského poznání a vědomí skrývá určitou univerzální představu člověka o fenoménech ve světě. Metafora navíc vychází nejen z lexikálního aspektu slova, ale také z jeho sémantické podstaty. Tato teze je základem pro další práci s aplikací metaforického pojetí do politického mediadiskurzu.

Druhá kapitola 2.2 МЕТАФОРА И МЕТАФОРИЗАЦИЯ КАК СРЕДСТВА КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИИ МИРА je uvedena podkapitolou 2.2.1 *Метафора и метафоризация как неотъемлемая часть когнитивного процесса*. Autorka vnáší termín *metaforické mapování* (metaphorical mapping) a *hypotéza invariance* (Invariance Hypothesis), což dále odhaluje složitost zvoleného náhledu a praktickou nemožnost přesného určení obsahu metaforického vyjádření ve vazbě na historicko-politický diskurz. Zajímavou se jeví tabulka 1 s uvedením konceptů (např. *život, stát, my, člověk* apod.) s jejich popisem a následné tabulky 2 a 3 s antagonismy VNĚ – UVNITŘ a MY – VY/ONI. Materiál je zásadní a ve světle předešlého konstatování o metaforické mnohoplánovosti by si zasloužil i další rozšíření výzkumu.

V podkapitola 2.2.2 *Метафорическое моделирование в русских и словацких исторических контекстах* navazuje autorka na svá dlouholetá bádání v oblasti modelování metaforických vyjádření, jejich nadstavbového charakteru, který se odráží v koncepčních metaforických systémech. Okrajové části systému jsou právě tou vyčleněnou složkou, která podléhá sémantickým změnám a je vhodné ji sledovat v konkrétních historicko-politických a sociálních souvislostech. V předloženém textu je uvedena řada příkladů z ruského a slovenského politického diskurzu, např.: метафоры *пути, болезни, неживой природы и животного мира* ad. Tím si N. Mertová otevírá odbornou cestu k závěrečné kapitole 2.2.3 *Отношение динамичности метафорических моделей и метафорических систем в словацком и русском политическом дискурсе*, kterou vnímám jako stěžejní pro dané téma a vytýčený cíl habilitační práce (s. 252 – 267). Komparativní aspekt zkoumání metaforických systémů v diachronním aspektu umožňuje vidět politické metafory v jejich modifikaci dle aktuálního sociálně-politického kontextu.

Dynamika ruských metaforických modelů je předvedena ve srovnávacím přístupu k historickému a aktuálnímu kontextu v modelech, jako je například REVOLUCE – CESTA // POKROK, ÚSPĚCH – CESTA VÝŠE, REVOLUCE – SPRAVEDLIVÁ VÁLKA atd., což jsou dominantní pojmy v ruské axiologické struktuře. Podobně např. PENÍZE – VODA ve slovenském diskurzu. Výsledkem provedené analýzy je pak vyčlenění nejaktivnějších opozit vůči konceptům metaforických modelů (MY – ONI, ŽIVOT – CESTA apod.), které považujeme za dominantní prvky moderního sociálně-politického diskurzu.

K oponentuře předložená habilitační práce má odpovídající strukturu, jsou v ní použity vhodné grafické prvky, zvláště přehledné uspořádání do názorných tabulek. Autorka se v ruskojazyčném textu nevyhnula některým drobným interpunkčním (např. s. 201, 224) a jazykovým (např. s. 205, 224) prohřeškům, které jsou však vzhledem ke kvalitnímu zpracování textu jako celku zanedbatelné.

Témata k rozpravě:

1) Může autorka uvést příklad ruských a slovenských konceptuálních metafor, které zaznamenaly největší změnu v hodnotovém systému *pozitivní – negativní* v době sociálně-politického vývoje v obou zemích? Jaký je historický kontext, který toto mohl způsobit?

2) Lze na základě excerpovaných jednotek konceptuální metafory ve srovnávacím slovensko-ruském aspektu definovat axiologická opozita jako hraniční, nebo můžeme vysledovat přechodové hodnotové kategorie? Může autorka případně uvést příklady?

Předložený text *Hľadanie ruských hodnôt II* (Kapitola 2) „ДИНАМИКА МЕТАФОРИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ ВОСПРИЯТИЯ РОССИЙСКИХ ЦЕННОСТЕЙ (в русском и словацком политическом дискурсе и медиадискурсе)“ Nikolety Mertové doporučuji k obhajobě v rámci habilitačního řízení na získání titulu *docent* (Doc.) v oboru Slovanské jazyky a literatury na Filozofické fakultě Prešovské univerzity v Prešově. Po úspěšném zodpovězení všech otázek doporučuji akademický titul *docent* udělit.

V Brně dne 12. 9. 2021

Doc. PhDr. Mgr. Simona Koryčánková, Ph.D.